

Tip na vycházku za netopýry:

Po hrázích Vrbenských rybníků u Českých Budějovic

Jednu z nejdůležitějších podmínek pro život představuje voda. Nejen v naší krajině jsou místa s dostatkem vody vždy plná života, a čím méně v takovém prostředí člověk zasahuje, tím lépe. Existují však i výjimky, kde dlouhodobé propojení lidské činnosti s přírodními procesy vytváří přidanou hodnotu, která se odráží i ve velké přírodní rozmanitosti. Takovým příkladem jsou i jihočeské pánve, ve kterých člověk již před staletími vytvořil bohatou síť umělých vodních ploch – rybníků. Na ty je vázáno nepřehledné množství organismů a slouží dnes jako pestré ostrovy v jinak poměrně nehostinně intenzivně obdělávané zemědělské krajině. Mozaika vodních ploch, starých stromořadí na rybníčních hrázích, příbřežních mokřadních porostů a navazujících mokřých luk, kterou nalezneme na mnoha místech Třeboňské, Českobudějovické a Písecké pánve, představuje významné útočiště nejen pro živočichy vázané přímo na vodu, jako jsou obojživelníci nebo řada druhů ptáků, ale také pro netopýry. K územím, kde se o výše uvedeném můžeme přesvědčit, patří i **přírodní rezervace Vrbenské rybníky**, nalézající se na periferii Českých Budějovic.

Soustava čtyř rozlehlých vodních nádrží s okolními mokřady a lesními porosty, ač v bezprostředním sousedství moderní sídlištní zástavby, se stala doslova rájem pro vzácné živočichy. K nejznámějším patří ptáci, jichž tu potkáme téměř 200 druhů. Celé území rezervace je proto zároveň součástí soustavy evropsky významných lokalit Natura 2000 i ptačí oblasti Českobudějovické rybníky. Velmi pestré je také zdejší společenstvo netopýrů - v průběhu roku se tu setkáme minimálně s 11 druhy, které tu loví potravu, případně využívají úkryty ve starých stromech na hrázích rybníků nebo v blízkých budovách, včetně panelových domů.

Nejen staré duby na hrázi mezi rybníky Domin a Černiš, ale i panelové domy nedalekého sídliště Máj poskytují netopýrům bohatou nabídku úkrytů.

Popis trasy a pozorování

Vycházku můžete začít na hrázi mezi rybníky Černiš a Domin ze směru od Arpidy (1), pojmout ji jako okruh kolem rybníka Domin a Bažina a po hrázi mezi Dominem a Novým Vrbenským rybníkem (2) se vrátit zpět k Husově třídě na jejím křížení s ulicí U Bašty (3). Nebo pokračujte podél Bažiny dále po hrázi Nového Vrbenského rybníka (4), kudy také dojdete k Husově třídě (6), která zde pokračuje již pod názvem České Vrbné. Vycházku lze samozřejmě naplánovat i v opačném směru, tj. začít na břehu Nového Vrbenského rybníka (např. bod 5), odkud se během jara a časného léta naskýtá úžasný pohled na ostrov s jedinou českou hnízdní kolonií kolpíků bílých, se kterými zde hnízdí i několik desítek kvakošů nočních.

Nedlouho po západu slunce (na jaře a na podzim dříve, někdy už několik minut, v létě zhruba půl hodiny po západu) se nad rybníky začnou ještě za světla objevovat první lovící **netopýři rezaví** (silueta s dlouhými štíhlými křídly, relativně přímý let ve výšce nad korunami stromů, k vodní hladině se přibližují jen za účelem pití, signály o frekvenci kolem 20 kHz, slyšitelné i na vzdálenost přes 100 m). Netopýři rezaví se přes den ukrývají v dutinách stromů, kterých mají na hrázích k dispozici velké množství, ale přiletují sem rovněž jedinci, kteří se naučili využívat úkryty v lidských stavbách. V řadě panelových domů na přilehlém sídlišti Vltava se ukrývají v atikových větracích otvorech a dokonce zde často i zimují. Díky tomu, že jde o tažný druh a pravidelně u nás zimuje velké množství jedinců ze severovýchodní Evropy, lze jich zejména na jaře (v březnu a hlavně v dubnu) nad rybníky pozorovat opravdu velké množství.

S postupujícím stmíváním se začínají objevovat další druhy netopýřů. Pokud se v době, kdy je dosud relativně dobře vidět, zaměříte na prostor v korunách mohutných dubů, všimnete si drobných netopýřků s třepotavým letem, kteří využívají toho, že pod klenbou větví je již dost šero a tak uniknou případné pozornosti denních ptačích predátorů. V zapnutém detektoru naladíte nejméně tři různé frekvence, na kterých jsou tyto netopýři nejlépe slyšet. **Kolem 41 kHz se nejsilněji rychlým pleskavým hlasem ozývá netopýř parkový, mezi 45-49 kHz netopýř hvízdavý a kolem 55 kHz je to netopýř nejmenší.** Všechny tři druhy jsou si vizuálně i zblízka velmi podobné. Zde se vyskytují společně, ale díky odlišné maximální frekvenci vydávaných signálů se každý zaměřuje na trochu odlišnou velikostní kategorii potravy. Tu tvoří zejména dvoukřídly hmyz (pakomáři, komáři, tiplíci a další). Takto dokážou různé druhy koexistovat, aniž by si výrazně konkurovaly. Jejich mateřské kolonie se občas ukrývají v puklinách a pod kůrou starých stromů, mnohem více jim však dnes vyhovují lidské stavby. Těchje v okolí rybníků dostatek a není proto divu, že zde zástupců výše uvedených druhů potkáme opravdu velké množství.

Ve stejnou dobu se nad otevřenou vodní hladinou začínají objevovat i **netopýři večerní** (mají stejnou velikost jako n. rezaví, ale létají víc klikatě a v detektoru uslyšíme jejich zvuky připomínající plácání dlaněmi o sebe, nejsilněji na frekvenci okolo 28 kHz). V období, kdy se rojí chrousti obecní (květen) a zejména chroustci (konec května a červen) se s oblibou živí výhradně jimi a můžeme je pozorovat i uvnitř městské zástavby nad pravidelně nakrátko sekanými trávníky, ze kterých se brouci líhnou.

Zhruba 45 minut po západu slunce se v detektoru k pleskavým hlasům začne přidávat i tvrdé rychlé vrčení na frekvencích mezi 40 a 50 kHz – to se na lov vydali netopýři patřící k několika příbuzným druhům s velmi podobnou echolokací. Z nich bezpečně poznáme jediného - **netopýra vodního** (frekvence 38-47 kHz). Ten má totiž typické lovecké chování, které můžeme snadno pozorovat nad otevřenou vodní hladinou na některém z míst, kde není břeh porostlý keři, proti světlejšímu nebi, nebo když si na hladinu posvítíme baterkou. Netopýři vodní létají těsně nad vodou, ze které pomocí ocasní létací blány a velkých nohou sbírají hmyz, nejčastěji pakomáry a jepice, kteří se přímo z hladiny líhnou nebo se těsně nad ní rojí. Kromě nich se na Vrbenských rybnících vyskytuje ještě několik dalších příbuzných druhů, které ale neloví z vodní hladiny. **Netopýr řasnatý*** (frekvence 32-48 kHz) a **netopýr velkouchý*** (frekvence 41-48 kHz) sbírají hmyz uvnitř korun stromů. Ve volném prostoru pod korunami stromů ve výšce 3-5 metrů pak loví **netopýr vousatý** a **netopýr Brandtův*** (tzv. podvojný, podle echolokace nerozlišitelné druhy, frekvence 40-43 kHz).

Posledním zajímavým druhem, který se na Vrbenských rybnících vyskytuje poměrně početně, je **netopýr severní*** (echolokační výkřiky jsou o něco rychlejší, než u netopýra večerního, ale pomalejší, než u n. hvězdavého, parkového a nejmenšího, frekvence s nejvyšší energií je kolem 32 kHz).

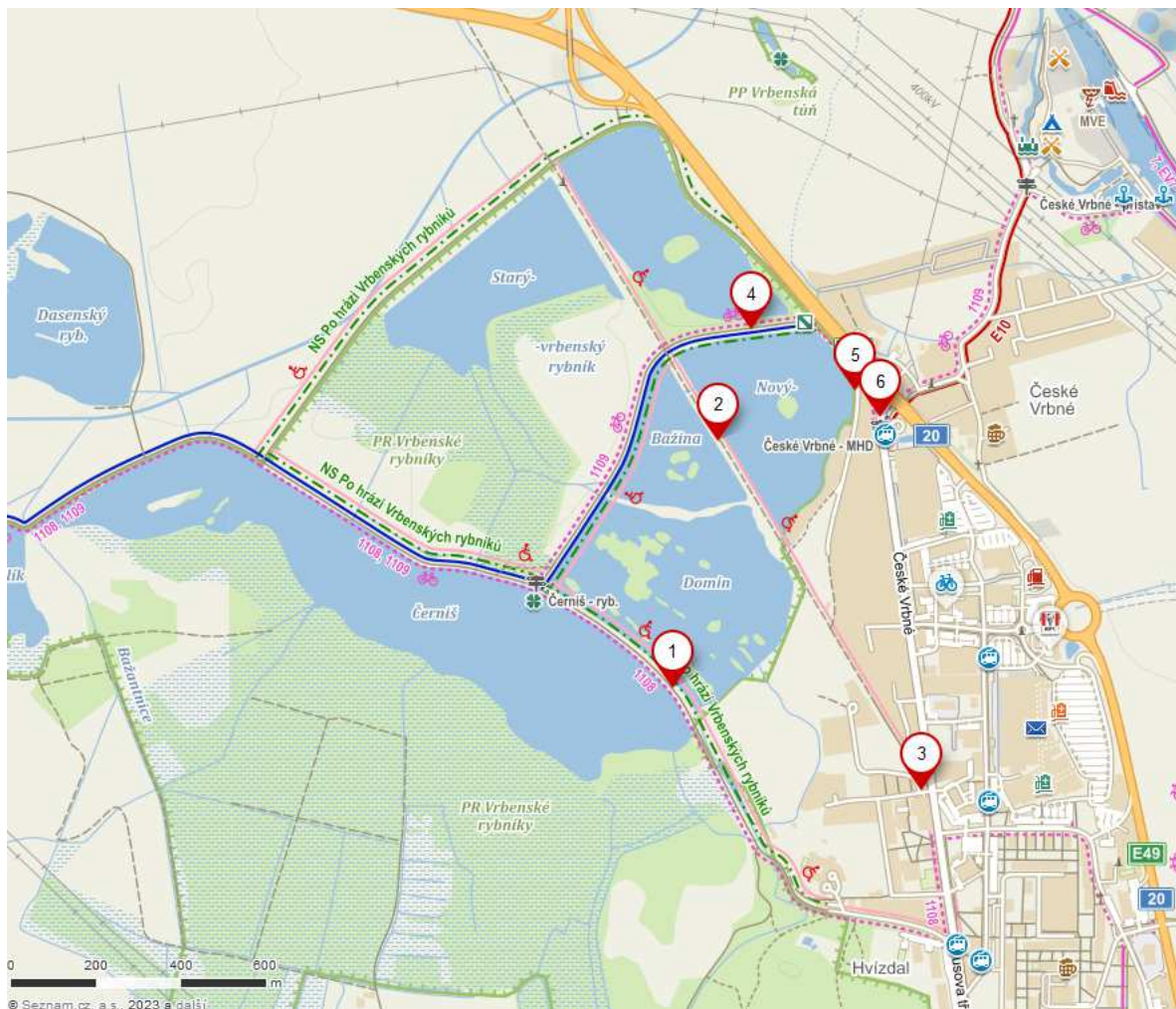
*Hvězdičkou jsou označeny obtížněji detekovatelné druhy, pro jejichž spolehlivé rozlišení je třeba více zkušeností s používáním detektorů.

Mladí kolybíci bílí u Nového Vrbenského rybníka a kolonie dvou druhů racků na rybníku Domin.

Typická silueta netopýra rezavého na večerní obloze, netopýr nejmenší a n. velkouchý.

Další zajímavé pozorování: Vrbenské rybníky jsou hnízdištěm velkého množství vzácných druhů ptáků, kteří jsou zde překvapivě krotcí a zvyklí na příměstský provoz. V období jara a časného léta zde mimo zmíněné kolpíky a kvakoše můžeme pozorovat tisícihlavou hnízdní kolonii racků chechtavých, desítky rodinek hus velkých či pruhovaná mláďata potápek roháčů, která jejich rodiče často vozí na zádech. K největším vzácnostem pak patří krásné potápky černokrké, které zde hnízdí jako na jednom z posledních míst v rámci celé ČR. Chovají se zde značně nebojácně - nikde jinde u nás si je takto zblízka určitě neprohlédnete. Rozhodně se tedy vyplatí vyrazit s předstihem a před večerním rejem netopyřů si v odpoledním sluníčku užít fantastické podívané na život vodního ptactva. **Nezapomeňte si proto s sebou vzít kromě vybavení ke sledování netopyřů také dalekohled!**

Autoři fotografií: 1,2 Wikimedia Commons, 3,4 Jiří Řehounek, 5 archiv ČESON, 6,7 Jaroslav Červený